

Probabilitatea etimologiei *vīvūla* > *vioară*, „apă curgătoare”, „apă săltăreață”, „izvor”, „părăuț” este și mai evidentă dacă avem în vedere faptul că și verbalul *invioră* „lebhaft, munter machen”, cum a arătat dl Pușcariu (*Conv. lit.* XXXIX, p. 326), trebuie derivat din aceeași rădăcină, anume din \*[in]vīvūlare. Această etimologie este potrivită să explice pe *invioră* din toate punctele de vedere, pe când despre a lui Tiktin („Zu *vīu*. Eigentümliche Bildung”, *Dict. rom.-germ.*, p. 848), care se apropie de derarea ce i-o făcea Hasdeu lui *vioară*, nu se poate spune același lucru, deși se apropie și ea de adevăr. E interesant de amintit că alături de *invioră* < \*[in]vīvūlare avem și un derivat al lui *vīa*: *invios* i., cu același înțeles, după analogia lui *insanat*, *invāitosă* etc. (v. Tiktin, o. c., p. 848).

În felul acesta ni s'a păstrat un paralelism oarecare între *apă vioară* — *a ă-vie* și *invioră* — *inviosă* (în loc de *invīa* care să izolează numai cu înțelesul de „(wieder) lebendig machen, beleben, auferwachen”<sup>1</sup>).

N. Drăganu.

### III coc.

S. a. (plur. cocuri) = 1. O pâne mică rotundă, b oț, țipău, pup cf. LB., *Viciu*, GL., etc.); 2. Un pahar de formă conică, făcut din coaje de copac (mai ales de salcie), cu coadă, cf. *cauc* (Apahida, jud. Cojocna, com. *Orisz*<sup>2</sup>); sălăriță (în acest înțeles, și supt forma *cog*, com. id.). Acest cuvânt nu e, cum se credează, un posiverbal al lui *coace*, ci e latinescul *coccum*, deci un dublet al lui *cocă* (mai rar, supt forma corectă, *coacă*), înregistrat de Meyer-Lübke, *REW* la No 2009. Pentru

<sup>1</sup> Dl Pușcariu crede că tot \*vīvūla, firește în altă legătură de cuvinte, a dat naștere și cuvântului *vioară* „Geige”, care cum arată *I* > *r*, ar trebui să fie vechiu. În privința desvoltării înțelesului el ne spune: „Cred că nu e nici o dificultate semantică în a presupune că și *vioară* a fost instrumentul vioiu, vesel, care acompaniază, ca și azi, jocul săltăret” (*Conv. lit.* XXXIX, p. 326). Dar acest cuvânt se întâlnește mai întâi abia pă la mijlocul secolului XVII: *Alăuntarii carele dzice cu vioara și alăuta pre la târguri*. Îndr. 191 (ap. Tiktin, p. 41). Apoi însăși fabricarea viorilor arată altă origine. De aceea Meyer-Lübke îl consideră pe rom. *vioară* de neologism modificat în privința formei după analogia cuvintelor vechi: «\*vīvūla > prov. *viuta* (> ital. *viola*, rom. *vioară*, fr. *viole*, catal., span., portg. *viola*; cu schimb de sufix v. fr. *vieille*, span. *viuela*» (*REW*, p. 719, No. 9419). Si cred că are dreptate.

<sup>2</sup> Dl *Orosz Endre*, e învățător-diriginte în Apahida, actualmente deținător la Cluj, unde e custodele muzeului Societății carpatine.

sensul I, îmi comunică dl profesor G. D. Serra expresia canaveză (provincia Turinului): *andar al coc* sinonimă cu *andar al tozzo*, care însemnează: „a umblă la cerșit, după o bucată de pâne“. Cf. și diferitele forme din dialectele române citate de Meyer-Lübke, l. c. Pentru sensul 2, se găsesc tot acolo diferite forme române cu înțelesul de „găoace“, „scoică“, iar dl G. D. Serra îmi comunică forma *cocca*, tot din provincia amintită, care se întrebunează pentru marginea rochiei adusă în formă de con, cu care se poate scoate apă dintr'un izvor, pentru băut.

### grumură.

Verb de conj. I, păstrat într'o colindă din Ardeal, comuniciată de dl A. Viciu:

Pe gura de raiu  
Boare îmi trăgeă,  
Măru-mi legână;  
Merele-mi pică,  
Masa-mi grumură.

Înțelesul e „a îngrămădi ceva într'un loc, a acoperi ceva cu ceva“. E lat. *\*grumulare* derivat din *grumulus*, care a dat în arom. *grumur* „grămadă“. Cf. acest volum p. 475 și REW. 3887. Pentru accepțiunea în care se găsește în limba română, cf. ital. *grommare* „formar gromma (crosta)“, *grommato*, „ricoperto“.

### stăuînă.

Subst. fem. întrebuințat în județul Muscel, atestat în chestionarul lui Hasdeu, IX 143, la plural: *stăuini* „locuri cu iarbă domestică și plăcută oilor“ (Com. Albești). Eu l-am auzit la Rucăr, tot în același județ, cu înțelesul de „loc pe care sănt sau au fost așezate stâna și strunga“. Un arendaș șpunea proprietarului muntelui: „La primăvară, am să mut stâna pe stăuina Sasilor (= pe locul unde aveau odinioară Sașii stâna), că aici prea s'a îngrăsat locul“. E lat. *\*stabulina*, derivat din *stabulum*, cu sufixul *-ina*, care, în multe deriveate (la origină adjective substantivate), însemnează „locul unde se găsește ceea ce exprimă primitivul“, d. ex. *\*narina* „locul unde sănt năriile“ > franc. *narine*, *piscina* „heleșteu“; *rapina* „câmp de napi“, sard. log. *codina* (vechiu: *cotina*) „luogo arido pieno di pietra“ < \**cotina* (din *cos*), rom. *stupină*, etc. \**Stabulina* a trebuit să însemne deci „locul pe care

s'a ridicat un staul" și n'a putut da în românește decât *stăuină*, fie că plecăm de la forma sincopată (cf. *stabulum* > *staul*) *stablina*, devenit \**staulină* (ca *oblito* > *ulit* > *uit*) și apoi *stăuină*, fie că plecăm de la forma nesincopată (cf. *stabulum* > *staur*). S. Pușcariu, *Conv. lit.* XLIV, 465) care ar fi dat *stăurină* și apoi \**stăuină* și *stăuină*, întocmai ca *fărină* > *făină*, *pecorina* > *păcuină*, *viezurină* > *vieuină* (cf. S. Pușcariu, *Zur Rekonstruktion* p. 42). Din cauză că legătura etimologică cu *staul* sau *staur* nu se pierduse, *au* proton s'a putut păstră, fără să devie *a*. În *Economia* lui *Şincai* (a. 1806) se găsește verbul *a stăuli*, atestat supt forma participială *stăulit* s. a., cu înțelesul de „șederea oilor pe un loc“. Iată fraza: *De la oi se poate avea mare folos, nu numai din lapte și din lână, ci și din gunoiul oilor, pentru că prin stăulitul oilor foarte bine se direg țearinele.* 85. Din Muscel e atestat cuvântul *stăulica* „nume de capră“ (H. IX 42), probabil, care stă pe lângă *staul*. Amândouă aceste cuvinte sănt derivate ale lui *staul*.

### timpuri.

Cu înțelesul de „tâmpile“, se găsește într'o colindă din Ardeal publicată de dl A. Viciu, în colecția D-sale, p. 135, în versurile următoare:

[Sf. Marie] Se tot primblă și se roagă:  
Pomiși-pomișorii miei,  
Plecați-vă vârfurile,  
Să v'ajung cu timpurile.

E, evident, lat. *tempora*, idem.

### túrtură.

E radicalul diminutivelor „turturică“ și „turtureă“ intrebuințate, aproape exclusiv, pe teritoriul dialectului daco-român. Se găsește atestat tot de dl A. Viciu în următoarele versuri culese din comuna Bucium, din Județul Făgăraș:

Mă suiiu pe ciutură  
Și-aузиiu o turtură.  
Turtura ziceă aşa:  
Du-te din pădurea mea.

E lat. *turtur*, păstrat în dialectul arom. tot supt forma *turtură* (cf. REW. 9009).

## tușină.

Cuvântul (accentuat pe silaba a doua) însemnează lâna smulsă de pe piei, de la dubălari (Zagra, I. Năsăud, com. I. Corbu). E dat, cu asterisc, de dl Pușcariu, în *Conv. lit.* XXXIX, 323, care-i dă și etimologia: *tonsio*, -*onen*, de unde derivă verbul *a tușină*. În Chestionarul lui Hasdeu e atestat și derivatul *tușinătură* „lâna mioarelor” XVII. 228.

Constantin Lacea.

## IV.

### împopoțană — împopoțonă.

Însemnează „a se găti, a se îmbrăcă frumos, de sărbătoare”, apoi „a se împodobi peste măsură, în mod excesiv, excentric, împestrițat”; *Toate ghilosite, gătite împopoțonate* (Alecsandri, *Teatru III* 75/17). *De departe mănăstirea Sf. Gheorghe se vădește prin turnul greoiu al porții și prin scânteierea ciudată, prin lucearea sticloasă a țiglelor nouă roșii-închis, cu dungi nesăbuite de albastru și de galben ceea ce, pentru o biserică e o împopoțonare.* (Iorga, *Bucovina* p. 19).

Cu aceste înțelesuri cuvântul se întrebunează și supt forma *împopoță*, foarte des în vechiul Regat, aproape exclusiv în Moldova și Bucovina și tot aşa și în Transilvania: *Fata babii era împopoțată și netezită pe cap de parc'o linsese viței* (Creangă, *Povești*, 284). Acest *împopoță* pare a fi identic cu o altă formă: *împupăză* cu următoarele două înțelesuri derivate unul dintr'altul: 1º. „A face ceva pestriț ca pupăza, a împestriță”: *Să poate să ghiie timpu să'nvețe copii de nepoți, de strănepoții noștri și alte limbi, da e pricina să n'o impupezeze cu cuvinte streine* (Jipescu, *Opincaru* 55). 2º. „A se găti [frumos] ca o pupăză” se zice mai ales despre nevestele tinere care se gătesc foarte curat, se împodobesc cu ștergare foarte curate și frumoase (Marian, *Ornitologia* II 178). Cu acest înțeles, și chiar cu înțelesul lui *împopoță* și *împopoțană*, există și forma *împupăță*, după o comunicare a d-lui I. Corbu, din Zagra, lângă Bistrița (Transilvania) și confirmată de d. N. Drăganu — alături de *împopoță*, comunicată de d. Sever Pop, originar din aceeași regiune.

Din cele ce preced reiese clar că la baza formelor acestora avem numele pasărei *pupăză* din lat. *ūpūpa*, din care avem în arom. *pupă*, megl. *pupă* și în dacor. *pupă* + suf. alb -*ză* > *pupăză*